

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 274 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi	41
Idirisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budgetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'la'kov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida)	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari	230
Mirzayev Kobii Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
Innovation iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	

Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	

XORIJIY MAMLAKATLARDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI TOMONIDAN MAHALLIYLASHTIRISH ASOSIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich

Namangan muhandislik texnologiya instituti
“Iqtisodiyot” kafedrası tayanch doktoranti (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning xorijiy mamlakatlardagi o'ziga xos jihatlari haqida fikr yuritiladi. Bundan tashqari, tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishining mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishidagi ahamiyati hamda uning nazariy jihatlari xususida xorijiy olimlarning qarashlari yoritilgan. Shuningdek, tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishni tashkil etish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, mahalliyashtirish, mahsulot ishlab chiqarish, bo'sh ish o'rni, barqaror rivojlantirish, modernizatsiya, bozor to'yinganligi, samarali faoliyat, diversifikatsiya.

Abstract: This article presents information on the specifics of localization-based production by business entities in foreign countries. In addition, it presents the opinions of foreign scientists on the importance of localization-based production by business entities in the development of the country's economy and its theoretical aspects. Also, proposals and recommendations were made by business entities on the organization of product production based on localization.

Key words: entrepreneurship, localization, production, vacancies, sustainable development, modernization, market saturation, effective activity, diversification

Аннотация: В данной статье представлена информация об особенностях производства продукции на основе локализации субъектами хозяйствования в зарубежных странах. Кроме того, представлены мнения зарубежных ученых о значении производства продукции на основе локализации субъектами хозяйствования в развитии экономики страны и ее теоретических аспектах. Также были даны предложения и рекомендации субъектов предпринимательства по организации производства продукции на основе локализации.

Ключевые слова: предпринимательство, локализация, производство, вакансии, устойчивое развитие, модернизация, насыщение рынка, эффективная деятельность, диверсификация.

KIRISH

Rivojlanayotgan mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulotlar ishlab chiqarishni tashkil etish iqtisodiy mustaqillik va barqarorlikni mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Rivojlanayotgan davlatlar xorijiy importga bog'liqlikni kamaytirishga intilib, ko'plab imtiyozlarni joriy qilayotgan bir paytda, ushbu jarayonda hamohang tarzda tadbirkorlik subyektlari mamlakatga xorijdan olingan mahsulotlar o'rnini bosadigan tovarlar ishlab chiqarishga ko'proq e'tibor qaratmoqda. Ushbu siljish nafaqat sanoat salohi-

yatini oshirish va ish o'rinlarini yaratish orqali milliy iqtisodiyotlarni qo'llab-quvvatlaydi, balki innovatsiyalarni rag'batlantiradi va savdo balansini yaxshilaydi. Rivojlanayotgan mamlakatlarning eng muhim maqsadlaridan biri iqtisodiy rivojlanishdir. Boshqacha aytganda, rivojlanayotgan davlatlar o'zlari va rivojlangan davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy farqlarni yo'qotib, o'zlarining yashash tarzini va farovonlik darajasini ko'tarishni xohlaydilar.

Hozirgi boy mamlakatlarning deyarli barchasi o'z rivojlanishining dastlabki bosqichida milliy tarmoqlarini rivojlantirish uchun tariflar qo'llagan holda himoya qilish va subsidiyalardan foydalangan. Hozirgi erkin bozor va erkin savdo siyosati orqali jahon iqtisodiyoti cho'qqisiga chiqqan Buyuk Britaniya va AQSh aslida himoya va subsidiyalardan eng agressiv shakllaridan foydalanganliklarini alohida ta'kidlash muhimdir.

Tadqiqotni olib borish jarayonida xorijiy davlatlarda hududlarni rivojlantirish va tadbirkorlik subyektlari tomonidan ishlab chiqarishni mahalliyashtirish bo'yicha turli yo'nalishlarda ishlar tashkil etilganligi o'rganildi.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi tomonidan chop etilgan Iqtisodiy atamalarining izohli lug'atida mahalliyashtirish so'ziga quyidagicha ta'rif berilgan: "mahalliyashtirish – import qilinadigan tayyor mahsulot, butlovchi buyumlar va materiallarni mamlakatda ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish orqali unga bo'lgan ichki talabni qondirish".

Mahalliyashtirish dasturi tayyor mahsulotlar, butlovchi buyumlar, ehtiyot qismlar, xomashyo va materiallar ishlab chiqarishga yo'naltirilgan va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadigan chora-tadbirlar dasturi bo'lib, mahalliyashtirish jarayoni esa import o'rnini bosuvchi tayyor mahsulotlar, butlovchi buyumlar, ehtiyot qismlar, xomashyo va materiallarni ishlab chiqarish (ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish) bilan bog'liq jarayon hisoblanadi.

Xorijiy mahsulotlarni import qilishni qisman yoki to'liq bekor qiluvchi va ichki bozorda ishlab chiqarishni rag'batlantiradigan savdo siyosati mahalliyashtirish strategiyasi bo'lib, bu siyosatning maqsadi xorijiy tovarlarni mahalliy tovarlar bilan almashtirish orqali iste'molchilar ehtiyojlarini qondirish va mamlakatning iqtisodiy barqarorligiga erishishga qaratilgan izchil harakatlardir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Iqtisodchi olim Selso Furtado Braziliyaning iqtisodiy rivojlanishini tahlil qilishda, xususan, import o'rnini bosuvchi mahsulot ishlab chiqarishni (mahalliyashtirish) tashkil etishdagi yutuq va kamchiliklarga e'tibor qaratib, 1959-yilda birinchi marta nashr etilgan "Formação Econômica do Brasil" (Braziliyaning iqtisodiy shakllanishi) nomli asarida Braziliyaning tarixiy iqtisodiy rivojlanishini chuqur o'rganadi. Ushbu asarda mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning mamlakat sanoatida o'sishi va diversifikatsiyasi bo'yicha erishilgan yutuqlar muhokama qilinadi, shuningdek, uning ba'zi kamchiliklari, masalan, xorijiy texnologiya va kapitalga qaramlik, inson kapitalini rivojlantirishga yetarlicha e'tibor bermaslik, va natijada yuzaga kelgan iqtisodiy va ijtimoiy tengsizliklar tahlil qilinadi. U inklyuziv o'sishni ta'minlash uchun mahalliyashtirishni sanoatdan tashqari agrar islohot va ijtimoiy dasturlar bilan uyg'unlashtirilishi zarurligini ta'kidlaydi. Uning ushbu kitobi Braziliyaning iqtisodiy tarixi va mahsulot ishlab chiqarishni mahalliyashtirish siyosatining ta'sirini o'rganish uchun asosiy manbalardan biridir.

Iqtisodchi olim Elis H. Amsdenning 1989-yilda nashr etilgan "Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization" (Osiyoning navbatdagi giganti: Janubiy Koreya va kech sanoatlashtirish) nomli kitobida Janubiy Koreyada import o'rnini bosuvchi mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarishning yutuq va kamchiliklari haqida o'z fikrlarini bildiradi. X. Amsden Janubiy Koreya muhim tabiiy resurslarga ega bo'lmaganiga va iqtisodiyotining pastligiga qaramay, qanday qilib mahalliyashtirish orqali sanoatlashgan va yirik global rivojlangan mamlakatga aylanganini ta'kidlaydi. U bu muvaffaqiyatni omillarning kombinatsiyasi bilan bog'laydi: iqtisodiyotga faol aralashgan davlat, ma'lum tarmoqlarga (elektronika, avtomobil va po'lat kabi) ustuvorlik beruvchi maqsadli sanoat siyosati, ta'lim, tadqiqot va investitsiyalar orqali ichki texnologik imkoniyatlarni yaratishga e'tibor qaratilganligini ta'kidlaydi.

Amsden ilmiy asarida Janubiy Koreyaning iqtisodiy rivojlanish strategiyasini tahlil qilib, mamlakatda mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarish ichki bozordan eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishga qanday o'tganiga e'tibor qaratadi. Amsden tahlilida asosiy o'rinni "bajarish orqali o'rganish" tushunchasi tashkil etadi, bunda dastlab xorijiy raqobatdan himoyalangan Janubiy Koreya tadbirkorlik subyektlari bozor talablari va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning doimiy ta'siri ostida o'zlarining texnologik imkoniyatlari va ishlab chiqarish jarayonlarini bosqichma-bosqich takomillashtirishga muvaffaq bo'lgan. Ushbu aralashuv va proteksionizm jarayoni Janubiy Koreyaga oxir-oqibat global miqyosda raqobatlasha oladigan tarmoqlarni rivojlantirishga imkon berdi.

Bundan tashqari, Amsdenning ta'kidlashicha, Janubiy Koreyaning mahalliyashtirish strategiyasi nafaqat import o'rnini bosish, balki raqobatbardosh eksportga yo'naltirilgan tovar ishlab chiqarish bazasini yaratishga qaratilgan. Davlat infratuzilmani ta'minlash, moliyalashtirish va xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lgunga qadar ularni himoya qilishda hal qiluvchi rol o'ynagan. Ushbu yondashuv Janubiy Koreyaga mahalliyashti-

rishni rag'batlantiruvchi cheklovlardan tashqariga chiqish va dinamik eksportga asoslangan iqtisodiyotga o'tish imkonini yaratib berdi.

Biroq, Amsden Janubiy Koreya mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning salbiy jihatlariga to'xtalib, ayovsiz kapitalizm, notekis rivojlanish va atrof-muhit degradatsiyasini (ekotizimlarning yo'q qilinishi) keltirib o'tgan. Shunga qaramay, u Janubiy Koreya tajribasi iqtisodiy rivojlanish va mahalliyashtirish asosida tovar ishlab chiqarishga intilayotgan boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun qimmatli saboqlar berishini ta'kidlaydi. U Janubiy Koreyaning rivojlanish modeli muvaffaqiyatlarini, jumladan, ishlab chiqarishning jadal o'sishi, texnologik taraqqiyot va jahon miqyosida raqobatbardosh ishlab chiqarishlarni tashkil etishini alohida ta'kidlaydi. Shu bilan birga, u davlat samarasiz aralashuvini, iqtisodiy kuchning yirik konglomeratlarda (ishlab chiqarish va turli iqtisodiy faoliyat sohalari o'z ichiga olgan kompaniyalarni bir shaxs qo'lida birlashtirish) to'planishini va mehnat ekspluatatsiyasi muammolari kabi kamchiliklarni ham eslatib o'tadi.

Amsdenning ilmiy izlanishlarida Janubiy Koreyaning iqtisodiy rivojlanish traektoriyasining nozik qismlarini yoritishga urg'u berib, davlatning roli, strategik sanoat siyosati va kech sanoatlashtirishga erishishda texnologik o'rganish jarayonini ta'kidlaydi. Uning tahlili rivojlanish iqtisodiyoti, davlat aralashuvi va global janubda muvaffaqiyatli mahsulot ishlab chiqarishni mahalliyashtirish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar bo'yicha munozaralarda foydali ma'lumot bo'lib xizmat qilmoqda.

TADQIQOT METADALOGIYASI

Ushbu ilmiy maqolada ilmiy tadqiqotlarni o'rganish, qiyosiy solishtirish, statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan taqqoslash, shuningdek, tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ma'lumotni guruhlash, analiz va sintez, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Braziliya. Braziliyada ko'plab kichik korxonalar mamlakat rivojlanishi davrida mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqaruvchilar sifatida ish boshlagan va shundan so'ng iqtisodiy samaradorlikka erishgan. Shunday kichik biznes vakillaridan biri Havaianas – mashhur yengil yozgi poyafzal brendidir.

Havaianas 1962-yilda Braziliyaning Alpargatas kompaniyasi tomonidan import qilingan yengil yozgi poyafzalga arzon va bardoshli muqobil sifatida ishlab chiqarilgan. Dizayn "zori" deb nomlangan an'anaviy yapon poyafzallaridan ilhomlangan, ammo mahalliy did va ehtiyojlarga moslashtirilgan. Havaianas qimmatroq import qilinadigan poyafzallarni arzonroq o'rnini bosuvchi poyafzallar ishlab chiqarishga e'tibor qaratdi. Kompaniyaning strategiyasi Braziliyadagi ommaviy bozorni qondirish, mahalliyashtirish asosida ishlab chiqarish va keng tarqatish mumkin bo'lgan ishonchli tovarni taklif qilish bo'lgan. Yillar davomida Havaianas Braziliyada mashhur nomga aylandi va oxir-oqibat xalqaro miqyosda tan olindi. Brend turli dizaynlar, ranglar va uslublar bilan asosiy foydali tovardan moda bayonotiga aylandi. Bugungi kunda Havaianas 100 dan ortiq mamlakatlarga eksport qilinmoqda va Braziliyaning eng muvaffaqiyatli iste'molchi brendlaridan biri hisoblanadi. Kompaniyaning innovatsiyalarni joriy etish va o'z mahsulotlarini samarali bozorga chiqarish qobiliyati kichik korxonani poyabzal sanoatining dunyo raqobatchisiga aylantirib, sezilarli iqtisodiy samaradorlikka erishish imkonini berdi.

Braziliyada shunday korxonalardan yana biri Granado. 1870-yilda Rio-de-Janeyroda tabiiy dori vositalari va shaxsiy parvarish mahsulotlarini ishlab chiqaradigan kichik dorixona sifatida tashkil etilgan. Braziliyaning mahalliyashtirish davrida Granado mamlakatda yuqori sifatli shaxsiy parvarish mahsulotlarini ishlab chiqarishga, import qilinadigan tovarlarga bog'liqlikni kamaytirishga e'tibor qaratgan. Granado strategiyasi import qilinadigan kosmetika va shaxsiy parvarish mahsulotlariga muqobil taklif etuvchi mahalliy ingredientlar va an'anaviy Braziliya tajribalariga asoslangan mahsulot turlarini yaratishni o'z ichiga olgan. Ushbu yondashuv Granadoga Braziliya bozorida ishonchli brend sifatida o'zini namoyon qilishga yordam berdi.

Vaqt o'tishi bilan Granado o'z tovarlar assortimentini kengaytirdi va tabiiy ingredientlarga ko'proq e'tibor qaratgan holda ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qildi. Kompaniya kichik, mahalliy korxonadan Braziliya va undan tashqarida tan olingan va o'z mavqeyiga ega brendga aylandi. Granado mahsulotlari hozirda turli xorijiy davlatlarda sotilmoqda va kompaniya o'zining kuchli brend identifikatori va sifatga sodiqligi tufayli iqtisodiy samaradorlikka erishdi.

Braziliyadagi kichik biznes subyektlarining o'sishi va iqtisodiy samaradorlikka erishishi uchun mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarish strategiyalaridan qanday foydalana olganini va buni natijasida o'z sohalarida muhim ishlab chiqaruvchi tadbirkorlik subyektiga aylanganini ko'rish mumkin.

Janubiy Koreya. Janubiy Koreya taraqqiyoti davrida kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishni keng yo'lga qo'ydi va pirovardida sezilarli iqtisodiy samaradorlikka erishdi. Bulardan "Amorepacific" mahalliyashtirish asosida kosmetika mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi sifatida boshlangan va go'zallik va kosmetika yo'nalishida jahon yetakchisiga aylangan kichik korxonaning yorqin namunasidir. Kompaniyaning rivojlanishini bir necha asosiy bosqichlar orqali kuzatish mumkin.

Amorepacific kompaniyasiga 1945-yilda Suh Sung-whan tomonidan asos solingan. Kompaniya an'anaviy Koreya sochlarini davolash vositasi bo'lgan kamelya yog'ini ishlab chiqaruvchi kichik biznes sifatida boshlangan. Ushbu dastlabki harakatlar Amorepacificning import o'rnini bosuvchi mahalliy mahsulot sifatida iste'molchilar talabini qondirishga yordam berdi. 1990-yillarning oxiriga kelib, Amorepacific Janubiy Koreyadagi yetakchi kosmetika kompaniyasi sifatidagi mavqeyini mustahkamlab, xorijiy raqobatchilar bilan raqobatlashib, bozor ulushini sezilarli darajada kengaytirdi. 2000-yillarning boshidan boshlab, Amorepacific xalqaro miqyosda agressiv ravishda kengayishni boshladi. Kompaniya Osiyoning Xitoy va Yaponiya kabi asosiy bozorlariga kirdi va keyinroq AQSh va Yevropa bozorlariga chiqdi. Sulwhasoo, Laneige va Innisfree kabi brendlarning global muvaffaqiyati kompaniyaning jahon miqyosida raqobatlasha olish qobiliyatini ko'rsatadi.

Amorepacific kompaniyasining mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqaruvchi kichik ishlab chiqaruvchidan jahon bozorida o'z yo'nalishi yetakchilari qatorida bo'lishiga qadar bo'lgan yo'li kompaniyaning innovatsiyalar, brending va bozorni kengaytirishga strategik e'tibor qaratganidan dalolatdir. Uning iste'molchilarning xohish-istaklarining o'zgarishi bilan rivojlanish, ilmiy-tadqiqot ishlariga sarmoya kiritish va barqarorlikni ta'minlashga intilish qobiliyati uning global miqyosdagi doimiy iqtisodiy samaradorligi va muvaffaqiyatini ta'minlashiga asos bo'ldi.

Yuqoridagi kompaniyalar Janubiy Koreyaning mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishga e'tibor qaratgani mamlakat iqtisodiyotiga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatganiga misol bo'la oladi. Ular pirovardida global miqyosda raqobatbardosh korxonalar sifatida nomoyon bo'ldi.

Turkiya. Turkiya OECD va G20 ning asosiy a'zosi hisoblanadi. Mamlakat iqtisodiyoti 2023-yilda nominal YaIM bo'yicha dunyoda 17-o'rinni va Yevropada 7-o'rinni egalladi. Xalqaro Valyuta Fondi ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yil holatiga Turkiya o'rtadan yuqori daromadli, aralash bozor, rivojlanayotgan iqtisodiyotga ega. Turkiya qishloq xo'jaligi mahsulotlari, to'qimachilik, avtomobillar, transport uskunalari, qurilish materiallari, maishiy elektronika va maishiy texnika ishlab chiqarish bo'yicha dunyoda yetakchi davlatlar qatoriga kiradi.

Turkiyada import o'rnini bosuvchi mahalliyashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirish, ayniqsa, so'nggi yillarda mamlakat uchun katta ahamiyat kasb etmoqda. Turkiya tarixan iste'mol mahsulotlaridan tortib sanoat mashinalarigacha bo'lgan turli xil tovarlar uchun importga tayanib kelgan. Biroq, ushbu import o'rnini bosadigan mahalliy ishlab chiqarishga ustuvorlik berilishiga bir qancha omillar sabab bo'ldi. Turkiya valyuta o'zgarishlari va inflyatsiya kabi iqtisodiy o'zgaruvchanlik davrlarini boshdan kechirmoqda. Barqaror iqtisodiy o'sishga erishish uchun hukumat importga qaramlikni kamaytirish va mamlakat tadbirkorlik subyektlari potensialidan oqilona foydalangan holda mahalliy ishlab chiqarish imkoniyatlarini mustahkamlashni maqsad qilgan. Turkiya hukumati iqtisodiyotni sanoatlashtirish va diversifikatsiya qilishni rag'batlantirish siyosatini olib borib, avvalo, import qilingan mahsulotlarni ishlab chiqarishga qodir bo'lgan mahalliy yo'nalishlarni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor berdi.

Turkiya davlatining rivojlanishi davrida bir qancha kichik korxonalar import o'rnini bosuvchi ishlab chiqaruvchilar sifatida paydo bo'ldi va oxir-oqibat muvaffaqiyatli, iqtisodiy samarador kompaniyalarga aylandi. Shu korxonalardan biri "Kale Group" 1957-yilda dastlab keramik plitkalar ishlab chiqaruvchi kichik korxona sifatida ish boshlagan. O'sha davrlarda Turkiya bu yo'nalishda importga qattiq bog'langan edi. Tadbirkorlik subyekti o'zining dastlabki yillarida import qilingan keramik plitkalarni mahalliy ishlab chiqarilganlarga almashtirishga ustida ishlar olib borib, yuqori sifatli keramik plitkalar ishlab chiqarish uchun mahalliy resurslardan, jumladan, hududdagi ko'p loy konlaridan foydalangan. Ushbu tashabbus Turkiyaning 1950 va 1960-yillardagi importga qaramlikni kamaytirish va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirishga qaratilgan harakatlari davriga to'g'ri kelgan. Korxonaning dastlabki muvaffaqiyati xalqaro standartlarga javob beradigan keramik plitkalar ishlab chiqarish jihati bilan ajralib turdi va bu unga ichki bozorning muhim qismini egallash imkonini berdi. Kompaniyaning sifatga bo'lgan e'tibori, xomashyo manbalari yaqinidagi strategik joylashuvi unga tezda Turkiyaning keramika yo'nalishida yetakchilar safini egallashiga yordam berdi. Ushbu diversifikatsiya kompaniyaga qurilish mahsulotlari ishlab chiqarish uchun keng qamrovli assortiment tovarlarni taklif qilish imkonini berdi, bu segmentlarda import qilinadigan materiallarga bo'lgan ehtiyojni asta-sekin kamaytirdi. Bu davrda Kale Group zamonaviy ishlab chiqarish texnologiyalariga sarmoya kiritdi va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirdi. Korxonada plitka ishlab chiqarishni avtomatlashtirilgan va ilg'or pech texnologiyalari kabi yangi ishlab chiqarish texnikalari asosida mahsulot ishlab chiqarish joriy etildi, bu esa mahsulot sifatini yaxshilash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini yaratdi. Kale Group "Kalebodur" va "Kalevit" kabi kuchli brendlarni rivojlantirishga e'tibor qaratdi, ular Turkiyada va butun mintaqada mashhur nomlarga aylangan. Ushbu brendlar sifat va innovatsiyalar bilan bog'liq bo'lib, Kale Groupga bozordagi o'rnini yanada mustahkamlashga yordam berdi. Kale Groupning kichik keramik plitkalar ishlab chiqaruvchisidan global sanoat konglomeratigacha bo'lgan yo'lida kompaniyaning moslashish, innovatsiyalar yaratish va mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarish imkoniyatlaridan foydalanish salohiyatini namoyon etdi. Uning barqarorlik va uzluksiz innovatsiyalarga sodiqligi Kale Groupning kelgusi yillarda iqtisodiy jihatdan samarali va xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lishini ta'minladi.

Yuqoridagi xorijiy mamlakatlarda mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqargan tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy rivojlanish yo'lini o'rgangan holda mamlakatimizda ham ushbu yo'nalishda faoliyat olib borayotgan tadbirkorlik subyektlariga tegishli takliflar ishlab chiqildi. Mamlakatning tashqi savdo siyosatini aniqlashda davlatlar o'rtasidagi savdoda ishtirok etadigan maqsadlariga, o'zaro qo'llanilayotgan standartlar va qoidalarga qarab bilish mumkin. Odatda, savdo siyosatlari ma'lum bir mamlakatning o'ziga xos bo'lib, uning hukumat vakillari tomonidan shakllantiriladi. Ushbu siyosatga muvofiq davlat dastlab mahalliy ishlab chiqaruvchilarni xorijiy ishlab chiqaruvchilar raqobatidan himoya qiladi. Importdan himoya qilish quyidagi shakllarda amalga oshiriladi: kvota (import qilinadigan tovarlar soni belgilanadi) va tarif (import qilinadigan mahsulotlar uchun bojlar belgilanadi).

1-jadval. Namangan viloyatining makroiqtisodiy ko'rsatkichlari¹.

	O'lchov birligi	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Yalpi hududiy mahsulot	mlrd.so'm	28 391,7	32 713,2	40 269,1	48 513,7	57 442,7
	o'sish sur'ati, % da	109,1	104,6	110,3	108,4	106,7
Sanoat mahsuloti	mlrd.so'm	8 818,1	11 011,9	14 695,1	18 241,8	21 906,8
	o'sish sur'ati, % da	110,4	115,3	118,2	109,4	107,7
Iste'mol tovarlari	mlrd.so'm	6 030,0	6 958,5	8 303,8	10 577,6	8 911,8
	o'sish sur'ati, % da	111,7	96,4	120,1	117,9	107,5
Eksport	mln. AQSh. Dollor	356,0	380,5	496,2	581,2	576,2
	o'sish sur'ati, % da	143,9	106,9	130,4	117,1	98,6
Import	mln. AQSh. Dollor	630,5	493,3	594,8	694,9	828,6
	o'sish sur'ati, % da	66,0	78,2	120,6	116,8	119,2

Ushbu jadvalda Namangan viloyatining makroiqtisodiy ko'rsatkichlari keltirilgan bo'lib, 2019-yildan 2023-yilgacha viloyatga import bo'layotgan tovar va ish xizmatlarining miqdori tobora ortib borayotganini ko'rish mumkin. Bu tendensiya viloyat iqtisodiyotida importga bog'liqlikni oshirib, mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. Mahalliyashtirish va diversifikatsiya strategiyalarini qo'llab-quvvatlash orqali, viloyat iqtisodiyoti barqaror rivojlanishga erishishi mumkin.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Namangan viloyati statistika boshqarmasi web sayti <https://nam-stat.uz/uz/rasmiy-statistika/national-accounts-2>

2-jadval. Namangan viloyatida import qilingan mahsulotlarga ichki bozorning to'yinganligi to'g'risida ma'lumot (2023-yil holatiga).

№	Import mahsulot nomi, TIF TN kodi	O'lchov birligi (dona, tn, va xk)	Mahsulotning 2023-yildagi import hajmi		Mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar soni (dona)	Korxonalarning 2023-yilda mahsulot ishlab chiqarish hajmi		Jami mahsulot hajmi (4+7)	Bozor to'yinganlik darajasi (foizda)
			natura shaklida	qiymati (ming doll.)		natura shaklida	qiymati (ming so'mda)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Yog'ochdan yasalgan panellarni laminatlash uchun plyonkali MF laminat (TIF TN 3921904900)	tonna	10,8	22,8	0	0,0	0,0	10,8	0,00
2	Kakao kukuni, shakar yoki boshqa shirin moddalarsiz (TIF TN 1805000000)	tonna	190,2	625,1	0	0,0	0,0	190,2	0,00
3	Soslar va tayyor soslar tayyorlash uchun mahsulotlar (TIF TN 2103909009)	tonna	18,9	49,8	0	0,0	0,0	18,9	0,00
4	Transport vositalari uchun rezina shinalar (TIF TN 4011100003, 4013900000)	dona	30246,0	702,9	0	0,0	0,0	30 246,0	0,00
5	Keramik santexnika buyumlari (rakovina, vanna va boshqalar), chinnidan tashqari (TIF TN 6910900000)	dona	18523,0	383,1	2	0,6	444,9	18 524	0,00
6	Qarag'ay yog'och mahsulotlari (TIF TN 4407113400, 4407979001)	kub.m	204195,8	34140,5	6	1,9	1560,4	204 198	0,00
7	Mineral yoki kimyoviy o'g'itlar (TIF TN 3105400000)	tonna	12827,1	7797,0	1	5,7	64499,7	12 832,8	0,04
8	To'qimachilik va trikotaj tikuv mashinalari (TIF TN 8445130009, 8452290000)	dona	6747,0	46339,5	1	2,0	852,7	6 749,0	0,03
9	Profillar alyuminiydan (TIF TN 7604210000)	tonna	119,6	363,8	1	0,01	0,2	119,6	0,01
10	Yoqilg'i moylash uchun nasoslar, Suv nasoslari (TIF TN 8413110000,)	dona	148286,0	3352,7	7	783,0	13818,4	149 069	0,5

11	Yopishtiruvchi aralashmalar, germetikalar (TIF TN 3214101009)	tonna	1236,6	1217,6	1	7,0	295,7	1 243,7	0,6
12	Kraxmal yoki dekstrinlar va yopishtiruvchi moddalar yelim va boshqalar (TIF TN 3505105000, 3507909000)	tonna	1524,7	2551,0	1	12,6	202,0	1 537,3	0,8
13	Qo'rg'oshin yoki alyuminiydan bo'lgan vilkalar, va mahkamlagichlar diametri 21 mm ortiq bo'lgan (TIF TN 8309901000)	tonna	142,1	1165,8	2	1,3	97,6	143	0,9
14	Bezak uchun plitalar (pol, devor, kamin va boshqalar uchun (TIF TN 6907219009)	m2	55568,2	286,3	1	1390,0	49521,5	56 958,2	2,4
15	Qog'oz va karton mahsulotlari (TIF TN 4707100000, 4820103000)	tonna	11301,2	11583,1	10	375,6	3188,2	11 677	3,2
16	Yuk ko'taruvchi ko'targichlar; domkratlar, boshqa yuk ko'tarish uskunolari (TIF TN 8425110000, 8430690008)	dona	3772,0	12590,1	9	134,8	6306,4	3 907	3,5
17	Qandil va yoritish uskunolari, shisha va sopoldan (TIF TN 9405104009)	tonna	746,2	1491,3	2	29,7	1737,5	776	3,8
18	Yogurt, sariyog', tvorog va qaymoq, kefir va boshqa (TIF TN 403207100, 403905900)	tonna	964,8	1344,7	5	44,9	371,7	1 010	4,4
19	Kauchikdan yasalgan konveyer tasmalar yoki lentalar: faqat to'qimachilik materiallari bilan mustahkamlangan (TIF TN 4010110000, 4010190000)	tonna	100,0	434,4	1	5,0	150,0	105	4,8
20	Sovutkich va muzlatkichli mebellar (TIF TN 8418501900)	dona	345,0	68,6	3	34,8	6740,7	380	9,2

21	Pishloqlar va tvoroglar (TIF TN 406103000, 406908400)	tonna	769,0	2600,9	9	203,7	4239,4	973	20,9
22	DSPlar, qog'oz bilan qoplangan (TIF TN 4410113000)	m3	30518,0	215,0	2	8304,6	6396,6	38 823	21,4
23	Elektr yuritmalarni almashtirish yoki himoyalash uchun jihozlar (kuchlanishi 1000 v dan ortiq) (TIF TN 8535900000)	x	14,2	122,3	2	8,2	304,7	22	36,4
24	Yog' va sutdan tayyorlangan sariyog' (Slivochnoe maslo) va boshqa yog'lar (TIF TN 405101100, 405101900)	tonna	1055,4	8498,4	2	693,7	50006,8	1 749	39,7
25	Gidravlik nasoslar (TIF TN 8413602000)	dona	100,0	1268,0	3	88,0	1976,6	188	46,8
26	Elektrodlar (TIF TN 8311100000)	x	55,0	42,3	1	59,1	602,7	114	51,8
27	Elektr yoki gazli cho'g'lanma lampalar, yorug'lik lampalari (TIF TN 8539500000)	tonna	14,0	20,3	3	26,3	794,5	40	65,3

Jadvalda Namangan viloyatida ayrim mahsulot turlari bo'yicha ichki bozorning to'yinganligi, mahsulotlarga bo'lgan ehtiyoj hajmi, import qiluvchi korxonalar tomonidan import qilingan mahsulot hajmi va summasi, shuningdek, viloyatda mazkur mahsulotni ishlab chiqaruvchi korxonalar soni va ular tomonidan ishlab chiqarish hajmlari to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan. Tahlillardan shuni ko'rish mumkinki, yog'ochdan yasalgan panellarni laminatlash uchun plyonkali MF laminat, kakao kukuni, shakar yoki boshqa shirin moddalarsiz soslar va tayyor soslar tayyorlash uchun mahsulotlar, transport vositalari uchun rezina shinalar kabi mahsulotlarni viloyatda ishlab chiqaruvchi korxonalar mavjud emasligi viloyatni ushbu mahsulotlar uchun importga qaramligini ko'rsatadi.

Viloyatda keramik santexnika buyumlari ishlab chiqaruvchi korxonalar soni 2 ta bo'lishiga qaramay, ushbu mahsulot turiga talabning yuqoriligi sababli bozorning to'yinganligi 1 foizni ham tashkil etmaganligi ma'lum bo'ldi. Yuqoridagi tahlillardan Namangan viloyatda tadbirkorlik subyektlari tomonidan import o'rnini bosuvchi mahsulot ishlab chiqarish bo'yicha keng imkoniyatlar mavjudligi aniqlanmoqda. Bu esa mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish va iqtisodiy mustaqillikni ta'minlash uchun muhim imkoniyatlarni yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hozirgi kunda Respublikamizda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishga katta e'tibor berilmoqda. Mahalliyashtirish darajasini oshirish iqtisodiyotning yanada barqaror va izchil rivojlanishini ta'minlash, uning tashqi omillarga bog'liqligini kamaytirish hamda ishlab chiqarish jarayoniga yangi texnologiyalarning tatbiq qilinishini jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishni tashkil etishda quyidagi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratilishi talab etiladi:

1. Mamlakatdagi mavjud bozorni o'rganish, talab va taklifni tahlil qilish.
2. Xomashyo va mahsulot ishlab chiqarishga kerakli materiallar mavjudligi.
3. Texnologiya va uskunalar bo'yicha ishlab chiqarish uchun qulay shartlarda, mos texnologiyalarni topish.
4. Ishlab chiqarish, sifat nazorati va biznesni boshqarishda ishchilar malakasini oshirish yo'nalishi.

5. Ma'qul shartlarda moliyaviy manbalarni jalb qilish.
6. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashdan samarali foydalanish.
7. Mustahkam sifat nazorati tizimlarini joriy etish.
8. Ta'minot zanjiri va tarqatish tarmoqlarini to'g'ri tashkil etish.
9. Mahsulotlarni ishlab chiqishda innovatsiyalardan keng foydalanish.
10. Marketing va brendni rivojlantirish.

Mamlakatlardagi tadbirkorlik subyektlari ushbu sohalarga e'tibor qaratish orqali mahalliyashtirish orqali mahsulot ishlab chiqarishni samarali tashkil etishi va amalga oshirishi, bo'sh ish o'rinlarini yaratishi, import tovarlarga qaramligini kamaytirishi va milliy iqtisodiy o'sishni oshirishiga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Chang, H. J. (2012). Narvonni tepish: neoliberalizm va kapitalizmning "haqiqiy" tarixi. In: K. S. Chang, L. Vayss, va B. Fine (Tahrirlar), A. R. Adewale / Future Business Journal, 3 (2017), 138–158.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish Vazirligi tomonidan chop etilgan Iqtisodiy atamalarning izohli lug'ati, 229-bet.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 26-dekabrdagi "Elektr tarmog'i xo'jaligi obyektlarini muhofaza qilish qoidalarini tasdiqlash to'g'risida"gi 1050-son qarori. <https://lex.uz/docs/4648958>
4. World Bank: Turkey Overview.
5. IMF News Article.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi Namangan viloyati statistika boshqarmasi veb-sayti.
7. Furtado, S. (1959). Braziliyaning iqtisodiy shakllanishi. San-Paulu: Milliy nashriyot uyi.
8. Amsden, E. X. (1989). Osiyoning navbatdagi giganti: Janubiy Koreya va kech sanoatlashtirish. Nyu York: Oxford.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

